

Prefață:

PAUL CORNEA

CÎTEVA REFLECȚII ASUPRA ACTIVITĂȚII
CERCURILOR DE LECTURĂ

Cunosc multe tentative inimoase și oportune de promovare a lecturii în rîndurile elevilor însă nici una nu se poate măsura în anvergură, deschidere, tenacitate în aplicare, îndeosebi, în eficiență, cu proiectul inițiat de Asociația Profesorilor de Limba și Literatura Română „Ioana Em. Petrescu” (ANPRO).

În cartea de față sînt reunite experiențele celor 19 profesori, conducători de cercuri de lectură în anul școlar 2004-2005 în gimnazii și licee din diverse orașe (dintre care lipsesc – întîmplător? simptomatic? – Bucureștiul, Craiova, Brașovul etc.)

Citirea acestor rapoarte e instructivă și tonică întrucît nu mai e vorba de teoretizări asupra importanței lecturii ori de exemplificări neconcludente din cauza singularității lor, ci de relatarea unor experiențe concrete, duse la capăt. Fiind comparabile prin filozofia ce le stă la bază și planul, unitar ca inspirație, dar extrem de flexibil în execuție, de care se servesc, ele invită la o discuție amplă, spre a identifica reușitele, eventual limitele, mai ales poate pentru a profila perspectivele. Ceea ce îmi propun aici e o schiță sumară, mai degrabă un punctaj, menit să stimuleze dezbateră.

Nu pot începe fără a consemna principalul mesaj care se desprinde pentru mine – și sper că nu doar pentru mine – din relatările ce urmează. Contrariu diagnosticelor franc pesimiste ori sceptice care circulă actualmente în lumea intelectuală, cu privire la funcționarea și calitatea învățămîntului preuniversitar, rezultatele obținute în cercuri dacă nu autoriză un pronostic optimist, trezesc, în orice caz, nădejdea că marele pariu al școlii românești are șansa de a fi totuși cîștigat. „Are șansa” pentru că, dincolo de insuficiențele de ordin bugetar, de legislația haotică, de dificultățile descentralizării, de lipsa unei viziuni globale a reformei, de caracterul în continuă deplasare al programei, există în rîndurile profesorimii – e adevărat, deocamdată insular și nu în proporții de masă – cele două însușiri de care, la urma urmei, depinde esențialul: o conștiință vocațională încă intactă și resurse proaspete de gîndire creatoare.

Trei aspecte mi se par extrem de relevante în paginile publicate în continuare. În primul rând, efortul conducătorilor de cercuri de a-și adapta limbajul și modul de lucru mentalității unor elevi care trăiesc în secolul XXI, dezorientați de zarva mediilor și de rumoarea discursurilor paralele, solicitați de TV, internet și industria culturală, asupra cărora nici familia, nici școala nu mai au controlul din trecut. În fapt, acești tineri nu sînt defel insensibili marilor idei, sînt deschiși, ca și generațiile de altădată, interogațiilor despre atitudini și valori. N-au însă impulsul să se exprime, din cauza orgoliului ori a distanței și a suspiciunii pe care o simt la adulți. De aceea, era decisiv ca în cercuri profesorii să se silească să creeze o atmosferă relaxată, să renunțe la dirijismul pedagogic, să-și trateze elevii fără condescendență, ca pe niște interlocutori veritabili, nu ca pe niște mici actori interpretînd „roluri” tradiționale de copii cumini, cu 10 la purtare. În locul ipocriziei sociale, al formalismului care a stăpînit decenii de-a rîndul școala noastră, conducătorii de cercuri s-au străduit să impună un stil nou, de „parteneriat” plauzibil în relațiile cu cei mici. Au încercat, astfel, să transforme lectura extrașcolară dintr-o corvoadă într-o plăcere, să nu conjuge verbul „a citi” la imperativ (cum spunea Monica Halaszi), să îmbine în alegerea cărților principiul ofertei generoase cu cel al alegerii individuale. Principala lor armă a constituit-o exercițiul dialogului, însă în înțelesul său autentic, care nu rezidă în schimbul de replici, ci în punerea a ceva în comun, în atingerea unui nivel capabil să integreze punctele de vedere discutate. Lipsa tutelării, tolerarea libertății nestingherite a cuvîntului (pe care o autolimitează pînă la urmă decența însăși a membrilor cercului), voluptatea emulativă a confruntării colocviale par să-i fi îmbogățit reciproc pe participanți, să-i fi dus la descoperirea exaltantă a colocvialității jubilatorii; iar aceasta e un mijloc de neînlocuit al conștientizării unei microcomunități, cu obiective și trăiri împărtășite deopotrivă...

În al doilea rînd, trebuie subliniată marea varietate de metode și proceduri folosite în trezirea și aprofundarea gustului pentru lectură. Apreciez în mod deosebit inventivitatea dovedită de colegi în găsirea a tot felul de forme agreabile și incitante de activitate, potrivite cu circumstanțele locale: accentul pe prelectură (alegerea locului unde citim, „ambalarea” literaturii, de care vorbește Luminița Medeșan, mizanscena grijulie a ședinței de cerc etc.), instituirea jurnalului de cerc și de lectură personală, folosirea pe scară largă a scrierii și rescrierii (interviuri imaginare cu autori și personaje, comentarii, corespondență pe mail etc.), utilizarea de intermediari din clasele mari pentru a se ocupa de cei mici, dramatizarea unor texte

literare (proces) etc.

În fine, în al treilea rând, apreciez enorm efortul de eliminare a clișeelelor și tabuurilor. Cred că nu e de loc banal că într-un cerc de la clasa a X-a e pusă în discuție *Lolita* lui Nabokov ori că, în altă parte, se consacră un an întreg lecturilor de poezie.

Nu mai insist. Cred că experimentul celor 20 cercuri de lectură, dincolo de anumite scăderi pe care le ghicim sau sînt sincer mărturisite, poate fi considerat drept reușit. El constituie, nu mă îndoiesc, o răsplată morală a celor ce le-au condus, revanșîndu-i pentru multe din neajunsurile și necazurile vieții de dascăl.

E însă necesar să nu ne oprim aici. Experiența de pînă acum trebuie analizată atent, în vederea activității viitoare, pe care o dorim cu toții mai amplă și încă mai încărcată de succese.

În acest sens, vreau să închei cu cîteva sugestii:

– Actualele cercuri de lectură sînt construite pe un principiu elitist: ele cuprind copii dotați, din centre urbane, pe care e mai lesne să-i atragem. E excelent că ne ocupăm de ei și trebuie să-i facem și de-acum înainte. Avem însă datoria să nu uităm de marea masă. În opinia mea, ar fi necesar să ne punem problema optimizării lecturii pentru întreaga populație școlară, inclusiv și îndeosebi cea provenind din mediul rural și din păturile defavorizate. Nu ignor imensele dificultăți pe care le presupune orice acțiune concertată în această direcție. Cred însă că ANPRO posedă expertiza necesară și că ar putea juca un rol mobilizator, mai întîi în dezbaterile problemei cu toți cei interesați, apoi și în elaborarea unui program de perspectivă, cu obiective modeste la început, dar care să o rupă cu inerția.

– Consider că cercurile de lectură nu trebuie să se ocupe în mod exclusiv de promovarea literaturii. Ele ar avea numai de cîștigat introducînd în programul lor și ședințe dedicate unor teme științifice, filozofice, istorice etc. care să contribuie la formarea unei viziuni adecvate despre lumea actuală și problemele ei majore, aruncînd astfel o punte între cele două culturi, cea umanistă și cea științifică. (Dau un exemplu: în 2005, se împlineste un secol de cînd Einstein, în vîrstă de 26 ani, a dat prima formulare a teoriei relativității. O ședință largită de cerc, cu sprijinul profesorului de fizică, ar stîrni, cu siguranță, un mare ecou).

– Am impresia că în activitatea unor cercuri s-a accentuat just, însă unilateral, pe aspectul „participativ” al abordării operei literare, deci pe caracterul emoțional și imaginativ al lecturii, lăsîndu-se oarecum în umbră aspectele „critice”. Însă avem interesul, ca pedagogi, să echilibrăm raportul dintre participare și critică, să completăm întrebarea

despre „ce” se întâmplă în operă cu întrebarea despre „cum”
uzează autorul de mijloacele scriiturii. Problema dezvoltării la
tineri a spiritului critic, a abilității de a argumenta convingător și
de a accepta regula celui mai bun argument e dintre cele mai
importante ale formării sale.

Vreau să sper că volumul de față – al cercurilor de
lectură din 2004-2005 – e doar un bun început, că vom
persevera pe drumul deschis de ANPRO, a cărei conducere și ai
cărei militanți merită întreaga noastră considerație.